

1. Кримінальний кодекс України, його загальна характеристика.

Кримінальне законодавство - це система законів, уведених у дію вищими законодавчими органами державної влади, які визначають основи і принципи кримінальної відповідальності, встановлюють, які суспільна небезпечні дії є злочином і яке покарання може бути застосоване до особи, котра його вчинила.

Все кримінальне законодавство України зараз представлено у Кримінальному кодексі України. Він складається з Загальної та Особливої частин. У Загальній частині представлено норми загального значення, які визначають основи кримінальної відповідальності, дають поняття злочину, називають види покарання за злочини та ін. В Особливій частині Кодексу визначається кримінальна відповідальність за окремі злочини. Норми Загальної частини можна застосовувати лише на базі Особливої частини. Загальна та Особлива частини - це дві тісно пов'язані, взаємозумовлені підсистеми права, що взаємодіють. Вони складаються з глав і статей. Статті Загальної частини - це нормативні приписи, що визначають загальні положення та категорії кримінального законодавства. Вони здебільшого є єдиним цілим і не поділяються на структурні елементи. Статті Особливої частини складаються з двох елементів: диспозиції та санкції. Диспозиція дає ознаки забороненої поведінки. Санкція визначає вид і міру покарання, що застосовується в разі, якщо вчиняються діяння, визначені диспозицією.

Кримінальний кодекс України діє відносно певних осіб, у певних просторових і часових межах.

Всі особи, які вчинили злочин на території України, підлягають відповідальності згідно з чинним Кодексом. Питання про кримінальну відповідальність дипломатичних представників іноземних держав та інших громадян, які згідно з чинними законами й міжнародними договорами не підсудні у кримінальних справах судам України, в разі вчинення ними злочинів на території України вирішуються дипломатичними засобами. Громадяни України, які вчинили злочин за межами України, підлягають кримінальній відповідальності згідно з чинним Кодексом, якщо їх притягнуто до кримінальної відповідальності, і передаються до суду на території України.

На цих же підставах несуть відповідальність особи без громадянства, які знаходяться в Україні, а злочин вчинили поза її межами. Якщо зазначених осіб уже було покарано за кордоном, суд може пом'якшити призначене їм покарання **ЧИ ПОВНІСТЮ ЗВІЛЬНИТИ ВИННОГО ВІД НЬОГО.**

Іноземні громадяни за злочини, вчинені за межами України, підлягають відповідальності за Кримінальним кодексом України у випадках, передбачених міжнародними договорами. Злочинність і покарання діяння визначається законом, який діє під час скоєння цього діяння.

Закон, який знімає покарання за певне діяння чи (пом'якшує його, має зворотну силу, тобто діє з моменту його прийняття на оцінку діянь, здійснених до його видання. Закон, який установлює покарання за діяння, що раніше не каралось, чи обтяжує покарання, зворотної сили не має. Чинний Кримінальний кодекс було прийнято 28 грудня 1960 р., він набрав чинності з 1 квітня 1961 р. Щоправда, відтоді до нього було внесено кількасот змін.

2. Злочин: поняття та ознаки.

Злочином за КК України (ст. 7) визнається суспільне небезпечне діяння (дія чи бездіяльність), що посягає на суспільний лад України, його політичну та економічну системи, власність, особу, політичні, трудові, майнові та інші права і свободи громадян, а так само інше, передбачене кримінальним законом суспільна небезпечне діяння, яке посягає на правопорядок. Ознаками злочину є суспільна небезпека, кримінальна протиправність, винність і караність діяння.

Суспільна небезпека - оцінна категорія, що характеризується певними діями чи бездіяльністю, завдає шкоди чи створює загрозу спричинення такої шкоди об'єктам, що

охороняються кримінальним законом.

Ступінь суспільної небезпеки визначається всією сукупністю ознак злочину:

- а) цінністю того блага, на яке посягає злочин;
- б) шкідливістю наслідків, що настають через учинення злочину;
- в) способом діяння;
- г) мотивами діяння, формою та ступенем вини. Згідно з КК України (ст. 7) не є злочином дія чи бездіяльність, що формально має ознаки будь-якого злочину, передбаченого кримінальним законом, але не є суспільно небезпечною.

Друга ознака злочину - кримінальна протиправність - означає, що лише діяння, прямо передбачене кримінальним законом як злочин, може вважатися злочином.

Третя ознака - винність - означає, що діяння вважається злочинним, якщо воно здійснене умисно чи з необережності. Там, де нема вини, нема злочину. Діяння може бути суспільне небезпечним, але якщо нема вини - це не є злочин.

Караність, як ознака злочину, означає, що за будь-які злочини в законі існують певний вид і термін покарання.

Є різні позиції щодо відмежування злочинів від інших правопорушень. Одна з них базується на визначенні ступеня суспільної небезпеки. Злочином вважають найбільш суспільне небезпечні правопорушення.

3. Кримінальна відповідальність та її підстави.

Кримінальна відповідальність - вид юридичної відповідальності, що встановлюється державою в кримінальному законі, накладається судом на осіб, які винні у вчиненні злочину, та мають нести зобов'язання особистого, майнового чи організаційного характеру. Звідси, по-перше, кримінальна відповідальність - це вид юридичної відповідальності, що встановлюється державою в кримінальному законі. Отже, тільки Кримінальний кодекс України встановлює кримінальні покарання, дає вичерпний перелік покарання, передбачає підстави, порядок, межі їх призначення.

По-друге, кримінальна відповідальність застосовується лише судом і лише до особи, винної у вчиненні злочину.

По-третє, кримінальна відповідальність - це обов'язки злочинця особистого (позбавлення волі), майнового (конфіскація майна) чи організаційного (позбавлення права мати певну посаду) характеру.

У ст. 3 КК України передбачено підстави кримінальної відповідальності, в ній зазначено, що кримінальна відповідальність і покарання несе тільки особа, винна у вчиненні злочину, тобто особа, яка умисно чи необережно вчинила діяння, яке передбачено кримінальним законом як суспільне небезпечне. Сукупність ознак, які визначають діяння як злочин, має назву "склад злочину". Тому часто стверджують, що єдиною підставою кримінальної відповідальності є наявність складу злочину.

4. Види кримінальних покарань.

Кримінальна відповідальність – це вид юридичної відповідальності, що встановлюється державою, накладається судом на осіб, які винні у вчиненні злочину і полягає в обмеженні прав і свобод засудженого.

Підставою накладення кримінальної відповідальності є наявність у діях особи складу злочину. Однією з форм кримінальної відповідальності є кримінальне покарання.

Кримінальне покарання є заходом державного примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину.

Метою кримінального покарання є:

- кара за вчинений злочин;
- виправлення та перевиховання засуджених;
- запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами.

До осіб, визнаних винними у вчиненні злочину, судом можуть бути застосовані такі види покарань:

1. Штраф – грошове стягнення, що накладається судом у випадках і межах, встановлених в Особливій частині КК. Розмір штрафу визначається судом залежно від тяжкості вчиненого злочину та з урахуванням майнового стану винного в межах від тридцяти до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, якщо статтями Особливої частини не передбачено вищого розміру штрафу.

2. Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу, яке може застосовуватися до особи засудженої за тяжкий чи особливо тяжкий злочин, якщо така особа має військове, спеціальне звання, ранг, чин або кваліфікаційний клас.

3. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю може бути призначене як основне покарання на строк від двох до п'яти років або як додаткове покарання на строк від одного до трьох років.

4. Громадські роботи, які полягають у виконанні засудженим у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування. Громадські роботи встановлюються на строк від шістдесяти до двохсот сорока годин і відбуваються не більш як чотири години на день.

Громадські роботи не призначаються особам, визнаним інвалідами першої або другої групи, вагітним жінкам, особам, які досягли пенсійного віку, а також військовослужбовцям строкової служби.

5. Виправні роботи, які можуть призначатися на строк від шести місяців до двох років і відбуваються за місцем роботи засудженого.

Із суми заробітку засудженого до виправних робіт провадиться відрахування в дохід держави у розмірі, встановленому вироком суду, в межах від десяти до двадцяти відсотків. Виправні роботи не застосовуються:

- до вагітних жінок та жінок, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною,
- до непрацездатних,
- до осіб, що не досягли шістнадцяти років, та тих, що досягли пенсійного віку,
- до військовослужбовців, працівників правоохоронних органів, нотаріусів, суддів, прокурорів, адвокатів, державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування. Особам, які стали непрацездатними після постановлення вироку суду, виправні роботи суд може замінити штрафом із розрахунку трьох встановлених законодавством неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за один місяць виправних робіт.

Службові обмеження для військовослужбовців, які застосовуються до засуджених військовослужбовців, крім військовослужбовців строкової служби, на строк від шести місяців до двох років у випадках, передбачених КК України, а також у випадках, коли суд, враховуючи обставини справи та особу засудженого, вважатиме за можливе замість обмеження волі чи позбавлення волі на строк не більше двох років призначити службове обмеження на той самий строк, із суми грошового забезпечення засудженого до службового обмеження провадиться відрахування в дохід держави у розмірі, встановленому вироком суду, в межах від десяти до двадцяти відсотків.

Під час відбування цього покарання засуджений не може бути підвищений за посадою, у військовому званні, а строк покарання не зараховується йому в строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання.

6. Конфіскація майна, яка полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого. Якщо конфіскується частина майна, суд повинен зазначити, яка саме частина майна конфіскується, або перелічити предмети, що конфіскуються. Конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини і може бути призначена лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині КК України. Перелік майна, що не підлягає конфіскації, визначається законом України.

7. Арешт, який полягає в триманні засудженого в умовах ізоляції і встановлюється на

строк від одного до шести місяців. Військовослужбовці відбувають арешт на гауптвахті. Арешт не застосовується до осіб віком до шістнадцяти років, вагітних жінок та до жінок, які мають дітей віком до семи років.

8. Обмеження волі полягає у триманні особи в кримінально- виконавчих установах відкритого типу без ізоляції від суспільства в умовах здійснення за нею нагляду з обов'язковим залученням засудженого до праці.

Обмеження волі встановлюється на строк від одного до п'яти років, і не застосовується до неповнолітніх, вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до чотирнадцяти років, до осіб, що досягли пенсійного віку, військовослужбовців строкової служби та до інвалідів першої і другої групи.

9. Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців призначається військовослужбовцям строкової служби на строк від шести місяців до двох років у випадках, передбачених КК України, а також якщо суд, враховуючи обставини справи та особу засудженого, вважатиме за можливе замінити позбавлення волі на строк не більше двох років триманням у дисциплінарному батальйоні на той самий строк.

- Позбавлення волі на певний строк полягає в ізоляції засудженого та поміщенні його на певний строк до кримінально- виконавчої установи. Позбавлення волі встановлюється на строк від одного до п'ятнадцяти років.

- Довічне позбавлення волі встановлюється за вчинення особливо тяжких злочинів і застосовується лише у випадках, спеціально передбачених КК України, якщо суд не вважає за можливе застосовувати позбавлення волі на певний строк. Довічне позбавлення волі не застосовується до осіб, що вчинили злочини у віці до 18 років, і до осіб у віці понад 65 років, а також до жінок, що були в стані вагітності під час вчинення злочину або на момент постановлення вироку.

Основними покараннями є:

громадські роботи;

виправні роботи;

службові обмеження для військовослужбовців;

арешт;

обмеження волі;

тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців;

позбавлення волі на певний строк;

довічне позбавлення волі.

Додатковими покараннями є:

позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу;

конфіскація майна.

Як основні і як додаткові покарання можуть застосовуватися:

штраф;

позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

5. Кримінальна відповідальність неповнолітніх.

Відповідно до ст.10 КК України кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося 16 років. Особи, які вчинили злочин у віці від 14 до 16 років, підлягають кримінальній відповідальності лише за вбивство, навмисне заподіяння тілесних ушкоджень, що спричинили пошкодження здоров'я, зґвалтування, крадіжку, розбій, злісне чи особливо злісне хуліганство, умисне знищення чи пошкодження державного, колективного майна чи індивідуального майна громадян, що спричинили тяжкі наслідки, а також за навмисні дії, які можуть викликати аварію поїзда.

Якщо суд установить, що виправлення особи, яка у віці до 18 років вчинила злочин без значної суспільної небезпеки, можливе без використання кримінальної відповідальності, він може застосувати до неї примусові засоби виховного характеру, що не є кримінальним покаранням:

- а) передача винного під нагляд батьків чи осіб, які їх заступають;
- б) передача винного під нагляд громадських організацій чи трудового колективу за їхньою згодою, а також окремих громадян за їхньою згодою;
- в) направлення винного у спеціальний навчально-виховний чи лікувально-виховний заклад для дітей та підлітків. Як зазначалося вище, до осіб, котрі не досягли 18-річного віку, не може бути застосована смертна кара; строк позбавлення волі не може перевищувати 10 років. Слід зазначити, що згідно з чинним законодавством (ст. 40 КК) вчинення злочину неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує відповідальність.